वर्ष १० वे
अंक - ४ था (जानेवारी ते मार्च - २०२०)

UGC CARE Listed Jour.
ISSN 2231 - 573X

साहित्य, कला आणि लोकसंस्कृतीला वाहिलेले त्रैमासिक

तिफण

भाग - २

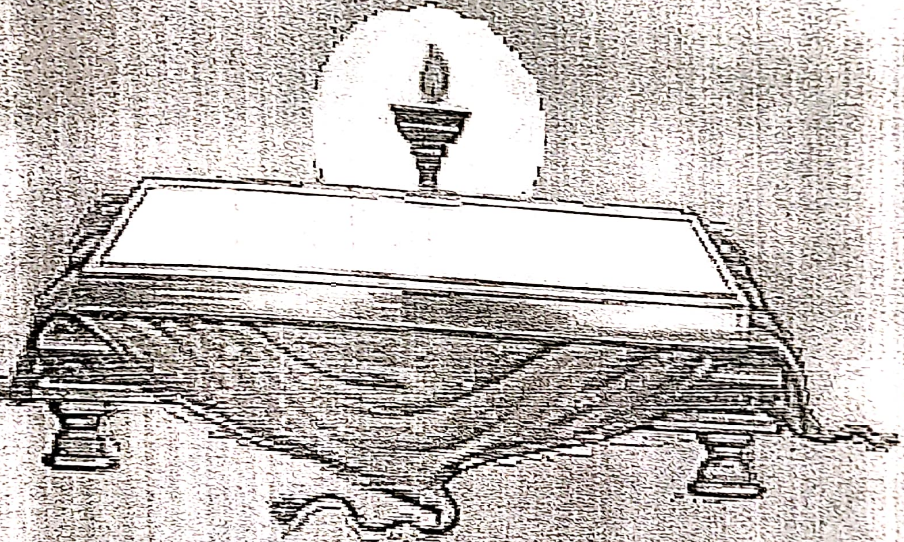

संपादक
डॉ. शिवाजी हुसे
मराठी विभाग प्रमुख,
शिवाजी महाविद्यालय, कन्नड, जि. औरंगाबाद.

त्रिमासिक - ISSN 2231 - 573X

अनुक्रमांक (भाग - २)

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१३	संत तुकारामाच्या अभंगातील सामाजिक प्रबोधन प्रा. विनायक जाधव	६३-६८
१४	संत साहित्य आणि अंधश्रध्दा निर्मुलन प्रा. डॉ. रामचंद्र झाडे संदिप पोपटराव भदाणे	६९-७४
१५	डॉ. आ. ह. साळुंखेंच्या संशोधनातील संत तुकाराम गणेश मदनराव शिंदे	७५-७९
१६	एक संवाद : विठ्ठलाशी ...! प्रा.डॉ. गणेश मोहिते	८०-८२
१७	राष्ट्रसंत तुकडोजींच्या विचार कार्याचे अध्ययन आणि अध्यापन डॉ. माधव जाधव	८३-८६
१८	मध्ययुगीन मराठी आख्यानक काव्याचे अध्यापन प्रा. शिंदे दुष्यंत आनंदराव	८७-९२
१९	मराठी साहित्यामधील संत कवयित्रींचे योगदान डॉ. संभाजी आण्णू शिंदे	९३-९९
२०	अच्युताश्रमस्वामी : स्फुट काव्ये - एक सामाजिक चिंतन डॉ. मेधा गोसावी	१००-१०७
२१	आध्यात्मिक व नैतिक शिकवण देणारे लोकवाङमय : संत एकनाथांची भारूडे डॉ. अत्तार अमजद हारूण	१०८-११२
२२	महानुभव साहित्याचे अध्ययन, अध्यापन आणि संशोधन प्रा. देशमुख बिभीषण	११३-११७
२३	महानुभाव साहित्याचे अध्ययन, अध्यापन आणि संशोधन प्रा. डॉ. मधुकर क्षीरसागर	११८-१२६
२४	महानुभव साहित्याचे अध्ययन, अध्यापन आणि संशोधन प्रा. डॉ. सोमनाथ महादेव दडस	१२७-१३१

१६. एक संवाद : विठ्ठलाशी ...!

प्रा.डॉ. गणेश मोहिते
उपप्राचार्य, बलभीम महाविद्यालय, बीड.

विठ्ठला...

युगे अठ्ठावीस तू पंढरपूरात भिमातिरी उभा ठाकलास तो गोरगरीब,कष्टकर्यांचा कैवारी म्हणून.तू कधी अनाथांचा'बाप'झाला तर कधी'माय'.म्हणून

शेकडो मैल लाखो अनवानी 'पाऊलं' चालंत येतात तुझ्या भेटीसाठी भक्तिभावाने.जगात हे कुठे,[illegible] घडत नाही..तू लक्षात ठेव..तू देतोस तरी काय असे यांना;पण मनात दाटून असते तुझ्या भेटीची आस.'भेटी लागी जीवा'इतकाच काय तो स्वार्थ,ठेवून चालतात ही पाऊले पंढरीची वाट.तुझे'सावळे सुंदर मनोहर [illegible] साठवून ठेवण्यासाठी..एकदाचा तुझ्या पायावर माथा टेकला की'आनंदाची डोही आनंद तरंग'हा परमसुखाचा [illegible] मनी दाटून येतो.'आतां कोठें धांवे मन,तुझे चरण देखिलिया,भाग गेला शीण गेला,अवघा जाला आनंदु'असा हा परमोच्च आनंदाचा क्षण तुझ्या भेटीचा.हा वारकर्यांचा आनंद नाही तोलता आला कशाने,कुणाला,शब्दांनी [illegible] विठ्ठला...संसाररुपी भवसागरातील दुःख 'जय जय राम कृष्ण हरी'या नामघोषाने दूर जातील म्हणून तू अनेकांना दुःख निवारणाचा मार्ग वाटलास तर कधी बुद्धाच्या स्थीतीशील रुपात भावलास.तुझे [illegible] असते सदैव आमच्या मनात.कारण अठरापगड जातीची लेकरं अंगाखांद्यावर खेळतीत तुझ्या म्हणून तर तू ठरलास समतेचा अग्रदूत.तू केला नाहीस भेदाभेद.प्रत्येकाला हवा तसा भेटलास अन् देत गेलास आनंद त्रिलोकी..!!

विठ्ठला....

तू पाळला नाहीस कधी जात,पात,धर्म,पंथ,लिगभेदांचा विटाळ..'म्हणोनी कुळजाती वर्ण,हे अवघेचि गा अकारण'हे ज्ञानदेवाने सनातन्यांना पहिल्यांदा ठासून सांगितले.त्यातून महाराष्ट्र देशी तुझ्या नामाभोवती समतेचा पुरस्कार करणारी 'भक्ती चळवळ' उभी राहीली.अन् बा ss विठ्ठला..तू अध्यात्मिक लोकशाहीचा उद्गाता ठरलास..तूच नाकारलेस सोवळेओवळे मंदिरी,अन् झालास जनीचा विठ्या..कधी तिला जात्यावर दळू लागला,तर कधी गोरोबाकाकाला चिखल तुडवू लागला...सावता महाराजांच्या मळ्यात कांदा,मुळा,भाजी झालास; तर कधी [illegible] डोंगरावर तुकोबांच्या 'गाथेतून' जनकल्याणाचे तत्वज्ञान बोलू लागला..नाथांच्या वाड्यात श्रीखंड्या होवून वाळवंटातून पाणी वाहिले गोदेचे..कधी झालास विठू महार खुले केले'गोदामं'अन्नदशा झालेल्यांसाठी.'ऊस डोंगा परी रस नव्हे डोगा,काय भुललासी वरलिया रंगा..हे चोख्याचे 'आर्त'बोल ऐकताच तू गहिवरलास.'अरे विठ्या विठ्या,मूळ मायेच्या कारट्या,तुझी रांड रंडकी झाली,जन्मसावित्री चुडा ल्याली,तुझें गेलें मढें,तुला पाहून काळ रडेल'या शिव्या शापही तू सहज पचवलास...म्हणून तूच राहिलास प्रत्येकाचे अंतकरण व्यापून.आणि दिला या विश्वाला 'वारकरी' हा शब्द.तो नव्हता फक्त शब्द; तो होता 'आचारधर्म',समतेचा,समानतेचा, विश्वकल्याणाचा,मानवतेचा..रंजल्या,गांजलेल्यांच्या मुक्तीचा.त्याने दिलीत समता,बंधुभाव,नीतियुक्त आचारण,सर्वाभूती प्रेम यांसारखी नवी मूल्ये.अन् उखडून टाकला सनातनी विचार आणि झालास सर्वव्यापी तू विश्वकल्याणासाठी...!

विठ्ठला....पण आता सावध हो बरं! कारण तुझ्या दर्शनासाठी निघालेल्या दिंडीत'वारकरी' घुसलेत म्हणे..त्यांच्या हाती वीणा,टाळ,मृदंग,चिपळ्या,

डोक्यावर तुळस वगैरे असली तुझी पारंपरिक साधने नाहीत आता;तर ते हातात नंग्या तलवारी आणि डोक्यात 'मनू' पाळतात म्हणे.तू त्यांनाही ठामपणे नाकारणार हे ठाऊकच रे आम्हाला.पण भितीवाटते ती तुझ्या भोळ्या-भाबड्या वारकर्यांची.ते सर्वांभूती परमेश्वर या न्यायाने सर्वांवर प्रेम करतात.उद्या तुझ्या वाटेवर चालत येणार्यांत धारकर्यांची संख्या अधिक न वाढो म्हणजे झाले.इतकेच आमुचे मागणे..! विठ्ठला..तुझेच बघ ना,तुलाच नाही का,शेकडो वर्ष 'बडव्यांनी'जेरीस आणले,तूला अपवित्र म्हणून बडविले.'पुरुषसूक्त'गाऊन तुला शुध्द करण्याचे उद्योग करुन 'भागवत' धर्माच्या तत्वाला मूठमाती देण्याचे सनातनी प्रयोग तुझ्या गाभार्यातच केले.तेंव्हाही तू शांतच होता विठ्ठला..तरीपण तूच नाकारलेस शेवटी बडव्यांना हे ही सत्यच..म्हणून तूच तर वाटतो आधार आम्हांस शेवटचा!

विठ्ठला... आता थोडे वर्तमानाविषयी बोलू..तूच बघ..'काळ किती कठीण आला'...तू पाहतोय ना,की तू लावलेस डोळे,झाला ध्यानस्थ.तुला पडत नाहीत काय असंख्य प्रश्न वर्तमानात ?तुला ऐकू येत नाही का आजुबाजुचा आक्रोश?तू कधीच का विचारत नाही 'जाब'अस्वस्थ होवून? काय चालले आपल्या राज्यात वगैरे.अरे विठ्ठला..कधी तरी विचार की आषाढीला तुझी शासकीय महापुजा करणार्यांच्या कानात.कसे चालले?म्हणावं राज्य?एवढं तरी फार फरक पडेल बघ.पण तुला 'पाऊस' पडू दे म्हटले की तू होतो खुष..परंतू हे ढोंगी लोक कोणाता 'पाऊस'मागत आलेत वर्षानुवर्ष तुझ्याकडे याचाच कधी केला नाहीस तू विचार?

अरे'विठोबा'ऽऽ ..निवडणुकांत'मतांचा'पाऊस या पलिकडे यांना कुठे उरले रे देणेघेणे..यांना हवाय फक्त स्वतःचाच जयघोष!

म्हणून...

तू जरा या आषाढीला विचार साहेबांना काही प्रश्नं..उदाहरणार्थ शेतकर्यांचा वर्षातला बळींचा आकडा,कर्जमाफीची फसवी घोषणा,बेरोजगारांचा मूक आक्रोश,जातीपातींना आरक्षणाचे गाजर,अल्पसंख्याकांवरचे हल्ले,दाभोळकर,पानसरे,

कलबुर्गींचे मारेकरी,जलयुक्त शिवारात किती साचला गाळ,लोकशाहीचा कोणी घोटला गळा,सरकारी जाहिरातींचा मनमानी खर्च आणि खोट्या लाभार्थ्यांचे पते,तूच विचार कोपर्डीतील अन्यायाचा जाब,जातीजातीत वाढत गेलेली तेढ,मोर्चांमागील राबते हात,धर्मांधर्मांत वाढलेला कलह,अयोध्येत मंदिर की मज्जीद? तूच विचार तारीख..तूच विचार दीडपट हमीभावाचा झोल,रस्त्यांवरील खड्यांच्या आकड्यांचा खेळ,तूच विचार भीमा,कोरेगावचे आरोपी?आणि तूच विचार कोण खरे,कोण खोटे नक्षलवादी? नंतर

बाऽविठ्ठला तू हेही सांग की 'मनू' तुझा की ज्ञानोबा-तुकोबा तुझे?हवे तर जनतेसमोर सत्य मांडण्यासाठी तुझे एखादे नवीन चॅनल सुरु कर विठ्ठला...तुलाही उरला नसेल या जुन्या चॅनलवर विश्वास तर.परंतू तुला आता बोलावेच लागेल बघ,अन्यथा तुलाही काळ माफ करणार नाही..अन्यथा तुझे लागतील गल्लोगली होर्डींग्स मनुसोबत.

म्हणून...

सांगून टाक एकदाच निःसंकोचपणे की तू लाथाडात आला शतकानुशतके यांना.कळू दे तुझ्या अर्धवट भक्तांनाही..तुझ्याच भागवत धर्माने तयार केली होती ही भूमी म्हणून जन्मले इथे शिवराय..उभारीले तुला हवे तसे

समतेचे राज्य.नांदली जनता तुझी गुण्यागोविंदाने..'वेदांचा अर्थ आम्हांसी ठाव,इतरांनी वाहावा भार व्यर्थ'ठणकावून सांगितले तुझ्याच तुकोबांनी आणि प्रसवली नवीक्रांती इथेच..म्हणून घडला महाराष्ट्र धर्म वगैरे.अशा अनेक गोष्टी सांगता येतील तुला पण..ते जावू दे..

पण बाऽऽ विठ्ठला...शेवटी

तू आता किमान लक्षात घे जीवघेणे प्रश्न, हेच बघ ना आताही...शेकडो मैल चालत आलेला तुझा 'वारकरी माघारी फिरला आषाढीतून की चिंताक्रांत होतो सालभर.'वळी' पातळात घातल्यापासून सतत करतो आक्रोश;पण तू हलला नाही विटेवरुन त्यांच्यासाठी..तो करतो तुझा धावा, अन् आवळतोय 'फास'गळ्याला दिवसेंदिवस.तरी संपले नाही त्याच्या भोवतीचे दुष्टचक्र.तो नागवला जातोय चोहीकडून कधी अस्मानीने तर कधी सुलतानीने.तो घालतोय साद तुला; तेंव्हा तू ही त्याच्याशी

थोडा संवादी हो...इतुकीच करीतसे आंम्ही विनवनी,तुला सप्रेम जय हरी!!!